

1968) has been revolutionary is that it casts increasing doubt on the assertion, made above, that 'politics remain the staple diet of the historian'. Genoptrykket bekræfter forf.s mistanke, at tiden er ved at løbe fra oversigtsfremstillinger, hvis eneste eller væsentligste sigte det er at give et kronologisk rids af en epokes historie i kronologisk inddelte og karakteriserede afsnit. I det omfang, Waleys bog svarer til denne beskrivelse, er den også lidt antikveret. Den har dog også særtræk, som burde sikre den læsere også i 1970'erne. I overensstemmelse med en linje i engelsk behandling af europæisk historie er Middelhavsverdenen særdeles vel tilgodeset. Spanien tages som eksempel på »Government in the later Thirteenth Century« (kap. 1), et værdifuldt kapitel behandler »The Turkish Conquest of South-Eastern Europe«, og de italienske forhold anskues såvel fra kulturel (»The Early Renaissance«) som fra politisk synspunkt (»The Tyrannies in Italy«). Mere konventionel er fremstillingen af den engelsk-franske konflikt i hundredårskrigen og behandlingen af tyske og pavelige forhold når ikke ud over lærebogsniveauet. Frankrigs historie anskues politisk (kap. 3), kulturelt (kap. 7) og i forbindelse med Burgund (kap. 9). Fremstillingen af økonomiske (kap. 5) og idéhistoriske (kap. 15) aspekter drøftes ud fra umiskendeligt italiensk horisont. Skandinavien og slaverne i Mellemosteuropa falder udenfor. Bogen er stadig læseværdig og begrænser sig ikke til »historikerens husmandskost«, politik.

Tore Nyberg

Valdemar Andersen: Hald Hovedgård 1435–1975. Niels Bugges borg. Slot og len. Kulturcenter. Herning, Poul Kristensens forlag 1977. 313 s., ill., kr. 124.00.

Det, der adskiller Valdemar Andersens fremstilling af Halds historie fra de tidligere beskrivelser af denne velkendte lokalitet, er at den omhandler hele den historiske periode fra Hald nævnes første gang i skiftet efter Ludvig Albertsen Eberstein, død 1328, til idag. Også de tre voldanlæg beskrives, og forfatteren fremlægger en tolkning af sammenhængen mellem deres etablering og stedets historie, idet han dog pointerer, at der kun kan blive tale om en hypotese, da voldanlæggene ikke er blevet undersøgt arkæologisk. Et andet forhold, som gør fremstillingen til noget særligt, er, at Valdemar Andersen har lagt hovedvægten i sin fremstilling – ca. halvdelen af bogen – på perioden 1536–1663, hvor Hald var et kongeligt len. Dette tidsrum er ikke tidligere blevet behandlet så grundigt for Halds vedkommende. Som et supplement til den kronologisk gennemførte ejendoms-historie afsluttes bogen med to afsnit, »Omkring Hald« og »Hald i litteraturen«, som begge består af små sluttede fremstillinger over emner med relation til Hald og nærmeste omegn. Bogen er forsynet med udmærkede person-, lokalitets- og emneregistre, men netop en bog som denne burde vel have medtaget en samlet bibliografi over Hald-litteraturen, selvom en del af denne omtales i noteapparatet.

Det har været Valdemar Andersens hensigt »i store træk at gøre godshistorien anskuelig samt at belyse bøndernes vilkår i perioden« (s. 7), og selvom disse ord især er knyttet til analysen af lensperioden, har forfatteren – hvor kildematerialet har tilladt det – fulgt dem op i de følgende århundreder. Tiden 1536–1663 er især blevet beskrevet på grundlag af lensregnskaberne med bilag, og blandt de resultater, forfatteren fremlægger, kan f. eks. nævnes en fortræffelig illustration af, at lensgodset regnskabsteknisk set ikke var en homogen enhed, men var sammensat af en række godskomplekser, som alle skulle behandles på en speciel måde i den lokale lensadministration. Valdemar Andersen belyser variationerne i den geografiske og sociale sammensætning af det tilliggende bøndergods ved at sammenligne en række udvalgte jordebøger, hvoraf den tidligste er fra 1544/45. Han mener bl. a. – ved at sammenligne oplysninger fra 1544/45 og 1599/1600 – at der i løbet

af denne periode blev »indføjede yderligere krav til bøndernes præstationer« (s. 84), nemlig nogle pengeydelse.

Det er imidlertid ret problematisk, om disse to kilder egner sig til at blive sammenlignet på denne måde, for »jordebogen« 1544/45 betegnes som »Register og mandtal på alle visse og uvisse indkomster på korn, smør, honning, skovsvin med alt andet, som er oppebåret . . . Efter stiftets jordebogs lydelse«. Selvom kilden nævner »Efter stiftets jordebogs lydelse«, behøver fortegnelsen ikke selv at være en jordebog, men kan – som navnet siger – være et register over, hvad bønderne har ydet, ikke hvad de burde yde. Et andet træk ved fortegnelsen, som peger i samme retning, er, at den medtager de uvisse indtægter, hvis omfang vanskeligt kan afgøres før regnskabsåret er afsluttet. Ligeledes kan der trods ordlyden » . . . med alt andet« udmærket være tale om et register, som kun medtager naturalier. Man savner i den sammenhæng en analyse af kildens ophavssituation.

Medvirkende til usikkerheden omkring kildematerialets udsagnsevne er, at Valdemar Andersen ikke afskiller de egentlige fæstebønder, som yder både skyld og herlighedsafgifter til Hald, fra andre bønder, der kun – som betaling for forsvaret eller for udnyttelsen af lenets naturressourcer – yder herlighedsafgifterne til kronen/lenet. De 163 bønder, der optræder i registret 1544/45, ca. 27 % af samtlige beboere, og som kun yder »1 skovsvin«, må derfor snarere opfattes som bønder, hvis eneste relation til Hald var, at de havde sendt svin på olden i lenets skove, eller som fæstere, der gav landgildepenge istedet for naturalier, end som »repræsenterende et økonomisk lavere placeret lag i bondesamfundet« (s. 71).

Hald Hovedgårds historie efter enevældens indførelse bygger tildels også på forfatterens egne kildestudier, og resultaterne er – i hele bogen – fremlagt på en fængslende og særdeles tiltalende måde. Sidstnævnte gælder også fremstillingens ydre, idet bogens typografi, papir, indbinding m.v. er et særsyn i disse offset-tider. At bogen har kunnet få dette udseende, skyldes blandt andet, at den er blevet udsendt med støtte fra Statens humanistiske Forskningsråd.

Knud Hornbeck

Hermann Wiesflecker: Kaiser Maximilian I. Das Reich, Österreich und Europa an der Wende zur Neuzeit. Band II: Reichsreform und Kaiserpolitik 1493–1500 – Entmachtung des Königs im Reich und in Europa. Wien, Verlag für Geschichte und Politik 1975. xx+576 s., ill. Indb. 548 østr. Sch., for købere af hele værket 492 Sch.

Det virkede hasarderet, da forlaget ved udsendelsen af 1. bind af Hermann Wiesfleckers mammut-Maximilian-biografi i 1971 (anmeldt i dette tidsskrift 1974) på forhånd annoncerede, hvornår de følgende bind ville udkomme. Naturligvis har denne tidsplan heller ikke kunnet holde. Dette 2. bind skulle oprindeligt være udkommet i 1973 og under titlen »Auf der Höhe des Lebens« have ført fremstillingen frem til 1507. I stedet omfatter bindet kun halvdelen af dette tidsrum, således at der til de planlagte fire bind må føjes et femte om årene 1500–1507. Tilsvarende er den oprindelige fanfare-klingende titel ændret i mindre værdiladet og mere realistisk retning. De sidste syv år af det 15. århundrede, som altså behandles i bindet, var jo absolut ikke højdepunktet i Maximilians levned. Tværtimod oplevede han i disse år ydmygelser på næsten alle fronter: umyndiggørelsen i Tyskland, hvor stænderne tog magten, tabet af Italien til det overmægtige Frankrig og som kulminationen det forsmædelige nederlag til schweitzerne.

I øvrigt præges bindet af samme dyder og skavanker som forgængererne. Til dyderne hører et imponerende overblik over det kolossale kildemateriale, til skavankerne en (forståelig) vel ukritisk og idealiseret opfattelse af Maximilians personlighed. Som illustra-